

RECENZJA

pracy doktorskiej **mgr inż. arch. Lecha Grabskiego**
pod tytułem:
Urbanistyka bezpiecznych miast
Implementacja CPTED w krajach europejskich

1. Podstawy opracowania

Podstawę formalną opracowania recenzji stanowi pismo Przewodniczącego Rady do Spraw Stopni Naukowych w dyscyplinach Inżynieria Lądowa, Geodezja i Transport, Architektura i Urbanistyka Politechniki Łódzkiej prof. dr hab. inż. Dariusza Gawina.

Podstawę merytoryczną stanowi przekazana praca doktorska.

2. Charakterystyka pracy

Opiniowana praca doktorska liczy 161 stron, zawiera 26 ilustracji i 2 zestawienia tabelaryczne.

Spis bibliografii liczy 66 pozycji w postaci publikacji naukowych, 8 aktów prawnych, 8 stron internetowych.

Praca składa się z 6 rozdziałów, w tym rozdziału wstępnego w którym przedstawiono przedmiot, podstawowy problem, cel i tezy rozprawy oraz metody i zakres badań. Opisano także wkład rozprawy do stanu badań oraz opisano jej strukturę (rozdział 1).

W drugim rozdziale określono tło tematyki badawczej poprzez omówienie czynników wpływających na jakość życia i jej związek z bezpieczeństwem mieszkańców. Rozdział ten zawiera definicje, które odnoszą się m.in. do urbanistyki jako obszaru badań. Autor odniósł się do obiektywnych i subiektywnych parametrów jakości życia. W rozważaniach zwrócił szczególną uwagę na zależność poczucia bezpieczeństwa, jego subiektywnej oceny i jakości życia w mieście, a także związku pomiędzy strukturami zurbanizowanymi, poczuciem bezpieczeństwa, a przestępczością opierając swój wywód o dane statystyczne, badania oraz publikacje krajowe jak i zagraniczne podejmujące tę tematykę.

Rozdział trzeci zawiera opis genezy powstania strategii CPTED (*Crime Prevention Through Environmental Design*). W tej części pracy zostali wskazani jej twórcy i propagatorzy. Autor omawia komponenty kryminologii w CPTED i prezentuje jej dwie generacje odnosząc się do wykorzystania założeń w strategii planowania miast.

Rozdział czwarty to studium przypadków, w których została zastosowana strategia CPTED. Omawiane przykłady pochodzą z państw z Unii Europejskiej. Znalazły się tu następujące modele: brytyjski, holenderski, francuski, włoski, portugalski oraz pojedynczy z Polski. Każdy z przedstawionych typów został omówiony szczegółowo wskazując na jego specyfikę wynikającą z indywidualnych założeń każdego z

programów. Autor podsumował każdy z zaprezentowanych modeli zawierając konkluzje podkreślające specyfikę założeń.

Szczegółowej oceny modeli implementacji CPTED dokonano w rozdziale piątym w oparciu o model dojrzałości procesowej w zapobieganiu przestępczości (*Crime Prevention Capability Maturity Model – CPCMM*). CPCMM to narzędzie pozwalające przeanalizować i sklasyfikować rozwiązania zapobiegania przestępczości na podstawie poziomu wdrożonych procedur oraz skali ich planowania w projektowaniu urbanistycznym. Zestawienia danych z przytoczonych przykładów pozwoliło Autorowi wyodrębnić czynniki prawny i ekonomiczny jako kluczowe dla niniejszej rozprawy i odnieść się do nich w konkluzjach.

Konkluzje z przeprowadzonych badań zostały zawarte w rozdziale 6. W tej części znalazło się uzasadnienie przyjętej tezy na podstawie przytoczonych w poprzednich rozdziałach autorskich badań. Autor wskazał możliwe kierunki przyszłych badań oraz wskazówki do zastosowania CPTED.

Pracę kończy bibliografia.

3. Ocena merytoryczna pracy

3.1. Ocena doboru tematu pracy

Praca jest opracowaniem, w którym Autor prezentuje metodę prewencji przestępczości poprzez projektowanie przestrzeni miejskiej z zastosowaniem strategii skupiających się na redukcji możliwości popełnienia przestępstw odpowiednio kształtując środowisko zbudowane.

Przedstawiona strategia CPTED jest rozwijana od połowy lat 90-tych XX w jednak jej podwaliny sięgają lat 60-tych. Koncepcja ta jest rozpowszechniona w stosunkowo niewielu krajach Europy jako narzędzie stosowane w wymogach prawnych. W Polsce doczekała się jednej realizacji. Dotychczasowe doświadczenia dotyczące stosowania takiego planu pomimo różnych jego form, są na tyle wartościowe i obiecujące, by stały się podstawą do badań naukowych ukierunkowanych na jego doskonalenie i rozpowszechnianie na terenie Polski.

Temat pracy jest zatem właściwy dla pracy doktorskiej jako wyzwanie naukowe, jest także niezwykle ważny w aspekcie współczesnych problemów społecznych. Mieści się w problematyce rozwoju urbanistyki i budownictwa w kierunku kształtowania właściwej przestrzeni zamieszkania z punktu widzenia bezpieczeństwa jej użytkowników. Ponadto praca ma wymiar praktyczny i może przyczynić się do pozytywnych zmian w sektorze prawodawstwa w Polsce.

3.2. Cele, tezy i zakres pracy

Celem pracy jest poszerzenie dotychczasowych badań nad procesem wdrażania CPTED w Europie o identyfikację czynników mających znaczący wpływ na powodzenie tego procesu.

Szczególne uwagi Autora ukierunkowana została na przeanalizowanie przykładów zastosowania strategii CPTED na terenie różnych państw, co ważne w bardzo zróżnicowanym zakresie terytorialnym, ale również zdywersyfikowanym sposobie określenia zasad jej stosowania. Omówione przykłady i ich specyfika zostały podsumowane w zakresie efektywności wybranego modelu. Dokonano także omówienia pojedynczego doświadczenia w Polsce, które pokazało, że ta metoda jest we wstępnej fazie jej implementacji i obecnie ma charakter bardziej teoretyczny niż praktyczny.

Zakres pracy został określony właściwie. Zawężenie pola badań do czasu, w którym Autor był zaangażowany w międzynarodowy projekt realizowany w latach 2012-16 w ramach *European Cooperation in Science and Technology: COST Action TU 1203 CRIME PREVENTION THROUGH URBAN DESIGN AND PLANNING* stanowi interesujący wkład w uporządkowanie nabytej wiedzy.

Teza pracy składa się z jednego stwierdzenia. Jest ono właściwie sformułowane i dobrze wyważone w stosunku do możliwości, jakie dają podjęte w pracy badania. Zasadność sformułowanego celu, precyzja i trafność tezy oraz właściwie zakrojony zakresy pracy świadczą o dobrym warsztacie naukowym Doktoranta.

3.3. Najważniejsze elementy wartości naukowej pracy

Najważniejsze elementy wartości naukowej opinowanej pracy to:

- objaśnienie wpływu bezpieczeństwa na jakość życia mieszkańców miast i wskazanie związku z projektowaniem architektoniczno-urbanistycznym jako elementem kluczowym dla obszarów zamieszkiwanych
- wyjaśnienie genezy powstania strategii CPTED i objaśnienie wykształconych 2 generacji ze wskazaniem ich specyfiki
- omówienie na wybranych europejskich przykładach różnorodnej implementacji strategii CPTED i jej różnego zakresu terytorialnego, podejścia prawnego i ekonomicznego
- analiza poszczególnych modeli i ich kwalifikacja do Modeli Dojrzałości Procesowej (*Capability Maturity Model - CMM*) jako narzędzia który według kryteriów pozwala zakwalifikować do jednego z pięciu poziomów „dojrzałości” pokazując potencjalne kierunki działań w celu ich poprawy
- przeprowadzenie analizy porównawczej przebiegu procesu implementacji CPTED we wskazanych i opisanych modelach (brytyjskim, holenderskim, francuskim, włoskim, niemieckim, portugalskim, polskim)
- zwrócenie uwagi na czynniki prawny i ekonomiczny jako istotne przy wdrażaniu CPTED
- określenie do jakich problemów związanych z implementacją CPTED na poziomie prawa i polityki mogą być przydatne przeprowadzone w rozprawie badania.

3.4. Część badawcza pracy

Komponent badawczy pracy składa się z kilka elementów. Część z nich (rozdziały 2-4) mają charakter systematyzujący, a część (rozdział 5-6) prezentuje badania własne Autora. Choć bazę części systematyzującej stanowią zebrane informacje oraz badania innych autorów, to ich właściwe zestawienie i analiza pozwoliły Kandydatowi stworzyć podstawę do oceny zastosowania strategii CPTED. Na szczególne uznanie zasługuje część wprowadzająca w problematykę, a więc niejako prolog do zasadniczych badań.

W rozdziale 2 Autor odniósł się do wyjaśnienia związku bezpieczeństwa i projektowania urbanistycznego. Natomiast rozdział 3 to wyjaśnienie i omówienie teoretyczne strategii CPTED. Tekst wsparty jest wieloma danymi i konkretną wiedzą. Widoczne jest tu zrozumienie i dobra orientacja Autora w tej problematyce, co dowodzi, że umie On spojrzeć na badane w pracy zagadnienie z bardzo szerokiej perspektywy.

W dalszej części Autor dogłębnie przestudiował dotychczasową wiedzę dotyczącą genezy powstania strategii, jej generacji i zasad w nich stosowanych. Liczba źródeł literaturowych, pochodzących z publikacji naukowych jest wystarczająca do obiektywnej prezentacji omawianego zagadnienia i zawarte dane dają pogląd na skalę oddziaływania przyjętych założeń w strategii CPTED na bezpieczeństwo przestrzeni zamieszkania.

Autor przedstawił różne modele zastosowań strategii z prezentacją ich wyjątkowych cech posiłkując się głównie przykładami zagranicznymi, ale także podając jeden z Polski (rozdział 4). Są to w znacznym stopniu założenia teoretycznych w poszczególnych modelach jednak w zależności od modelu zostały w mniejszym lub większym stopniu zastosowane. Pan Lech Grabski zilustrował każdy model zdjęciami istniejących założeń lub planami urbanistycznymi. Ciekawym i obiecującym wnioskiem jest fakt, że omawiana strategia nie wymaga bardzo zaawansowanych metod jej implementacji, a mogłaby być zastosowana w formie wytycznych planistycznych.

Ostatnim elementem części analityczno-systematyzującej jest rozdział prezentujący modele implementacji CPTED (rozdział 5). Autor skompletował i rzetelnie przeanalizował dane czynniki ekonomiczny i prawny jak one wpływają na lepsze i bardziej skuteczne wdrożenie CPTED w projektach. Jednocześnie wnioski z analiz pokazują, że konieczne są dalsze badania, w których możliwe by było poszerzenie pola badawczego o analizę jakościową przy założeniu lepszego dostępu do danych. Ten wątek jest wprowadzeniem do części prezentującej wskazówki dla kolejnych implementacji (podrozdział 6.3).

Autor wykazał się wiedzą i umiejętnościami wykraczającymi poza dyscyplinę architektura i urbanistyka oraz doświadczeniem w organizacji i prowadzeniu badań naukowych. Ponad to udowodniona została zasadność zastosowania strategii CPTED przy jednoczesnym określeniu pola do dalszych badań oraz formułując wskazania dla projektantów.

Praca skłania do wielu refleksji, których ślad można odnaleźć w pracy. Interesujące są przytoczone przykłady z krajów europejskich, które mogą stać się zbiorem dobrych praktyk możliwych do wykorzystania na polskim gruncie. Należą do nich z pewnością konkretne przestrzenne rozwiązania, ale także prawne rozwiązania wdrożenia CPTED. Te dwa zagadnienia mogą rzucić nowe spojrzenie na korzyści płynące ze stosowania prezentowanej strategii. Niestety nie wiemy na ile może być ono przychylnie a na ile nieufnie czy nawet niechętnie przyjęte przez poszczególnych uczestników procesu projektowo-budowlanego. Interesuje mnie zdanie Autora jako eksperta w zakresie strategii CPTED na ten temat i liczę na zapoznanie się z nim w ramach dyskusji podczas obrony pracy.

Całość części badawczej pracy (zarówno jej elementy systematyzująco-analityczne, jak i badania własne) ma wartość naukową i może stanowić ważny wkład w proces wdrażania strategii CPTED w Polsce.

4. Uwagi krytyczne

Przedstawioną pracę oceniam wysoko. Uwagi krytyczne nie wpływają zasadniczo na ostateczną wartość osiągnięcia Doktoranta. Jednak podczas czytania pracy nasunęły się następujące uwagi:

- a. praca zawiera powtórzenie:

- (str 12. wiersze 3-12, str 31. wiersze 1-9), które wydaje się być zbędne z punktu widzenia wartości pracy Autora jako rozprawy doktorskiej. Zawarte informacje mogły być opisane w nieco inny sposób uzupełniając tym samym wartość opracowania o nowe dane.
- b. niektóre stwierdzenia Autora nie zawierają informacji skąd pochodzą lub są to dane niepełne np.
- str. 32 wiersz 22: *Przyjmuje się, że miasto ma zaspakajać podstawowe potrzeby jego mieszkańców w czterech głównych dziedzinach: -praca [...], -ochrona mieszkańców [...], -rekreacja [...], -komunikacja [...].* Informacja ta odnosi się do koncepcji *miasta 15 minutowego* jednak nie została podana informacja, w formie przypisu, jakie jest jej pochodzenie. Sądzę, że wartościowe by było nawiązanie we wstępie rozprawy doktorskiej do tej idei.
  - str.33 wiersz 25: *[...] eksplorująca problematykę przyszłości przestrzeni zurbanizowanych, w której bezpieczeństwo stanowi jeden z pięciu głównych wątków.* Tu wartościowe byłoby przytoczenie pozostałych elementów, o których wspominał w swoim wystąpieniu Biarke Ingels.
- c. niekonsekwencją pracy jest powoływanie się na literaturę czy badania wychodzące poza ramy czasowe wskazane przez Autora tj. lata 2012 – 2016. O ile zrozumiałe jest odwoływanie się do literatury wcześniejszej stanowiącej punkt wyjścia do omawianej tematyki o tyle nie jest jasne, dlaczego w kilku miejscach wzmiankowane są źródła z okresu późniejszego.
- d. Autor w podrozdziale 3.3.1 wspomina o Normie CEN14383, jako miejscu podania wytycznych do planowania urbanistycznego obejmującego osiem strategii. W rozprawie doktorskiej omówionych jest 6 najważniejszych strategii, czyli: *creating vitality, considering existing social and physical structure, providing mixed status blending socio-economic groups, avoiding isolation and segregation, guaranteeing accessibility and avoiding enclaves*. Nie jest zrozumiałe, dlaczego nie zostały wyjaśnione kwestie: *Creating adequate urban density to allow vitallity and natural surveillance, Avoiding physical barriers and waste land* i co wpłynęło na to by nie zostały zakwalifikowane do równie ważnych jak pozostałe 6.
- e. w modelu holenderskim umieszczona została mapa Holandii obrazująca obszary nasycenia certyfikatami bezpieczeństwa użytkowanych mieszkań. Zobrazowanie skali zjawiska jest bardzo cenne. W tym opracowaniu autorskim jednak brakuje określenia czasu dla jakiego ta graficzne opracowanie jest wykonane.
- f. na str. 18 w wierszu 28 jest następujące zdanie: *[...] Państwa w których wdrożenia CPTED są szcążtkowe wyłączam z zakresu niniejszej pracy.* Z punktu widzenia czytelnika informacja o tym jakie są to państwa byłaby interesująca. Jednocześnie interesujące jest co wg Autra pracy znaczy „szcążtkowe wdrożenia”.
- g. Pewnym niedociągnięciem pracy jest brak informacji, nawet w formie bardzo ogólnej, jak sytuacja związana z wdrażaniem koncepcji CPTED rozwijała się w po roku 2016. Biorąc pod uwagę, że upłynęło już 7 lat od zakończenia omawianych badań interesujące jest czy coś w implementacji tej metody zmieniło się w krajach, z których zostały omówione przykłady. W tym miejscu możliwe byłoby postawienie pytania czy może implementacja strategii CPTED jest już na etapie wykształcenia 3 generacji?

5. Ocena strony formalnej pracy

Poziom formalny pracy jest dobry. Pod względem konstrukcji logicznej można ocenić ją wysoko i znajduje ona swoje odzwierciedlenie w układzie pracy. Zwraca także uwagę czytelne i konsekwentne opracowanie graficzne. Materiał ilustracyjny jest wystarczający do zobrazowania omawianych zagadnień. Autor wykazał się umiejętnością powoływania na źródła. Bibliografia pracy jest odpowiednia i zawiera pozycje właściwe dla podejmowanej tematyki.

Praca napisana jest językiem zrozumiałym, a narracja jest zwarta i klarowna. Przedstawioną dysertację czyta się z przyjemnością.

6. Wnioski końcowe

W opiniowanej pracy doktorskiej rozwiązano postawione zadanie naukowe. Autor właściwie określił cele pracy i metody ich realizacji. Przedstawiona teza została udowodniona, a wnioski wyprowadzono prawidłowo. Autor rzetelnie wywiązał się z zadania badawczego, kompletując przedstawiony materiał i właściwie go opracowując. Na wszystkich etapach pracy wykazał się wysokim poziomem warsztatu naukowego.

Stwierdzam, że przedłożona przez **mgr inż. arch. Lecha Grabskiego** praca doktorska pod tytułem: **„Urbanistyka bezpiecznych miast Implementacja CPTED w krajach europejskich”** stanowi twórczy wkład do nauki w dyscyplinie architektura i urbanistyka oraz spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789) oraz w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. z 2018 r. poz. 261). Stawiam zatem wniosek o dopuszczenie rozprawy do publicznej dyskusji.

